

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАКТИКУМ З ПСИХОЛОГІЇ

для студентів непсихологічних спеціальностей

Львів – 2007

ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ

Практична робота № 1

Дослідження сприйняття часу

Мета дослідження: визначити ступінь точності сприйняття коротких проміжків часу.

Устаткування: секундомір і таблиця-протокол дослідження.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам буде запропоновано, не користуючись годинником і не рахуючи в умі, підняттям руки або сигналом “Стоп!” визначити кінець заданого відрізка часу. Щоразу експериментатор скаже Вам, якої тривалості задається інтервал, а його початок відзначить ударом олівця по столу”.

Обробка і аналіз результатів

Точність оцінки часу визначається для кожного інтервалу окремо за формулою:

$$K_t = (A/C) * 100\%$$

K_t – коефіцієнт точності оцінки часу;

A – фактичний часовий інтервал, що пройшов з моменту початку оцінки досліджуваним заданого відрізка часу;

C – часовий інтервал, запропонований для оцінки.

Таблиця-протокол дослідження сприйняття коротких проміжків часу:

Інтервал оцінки часу C	Фактичний час A	Коефіцієнт точності K_t	Переоцінка/недооцінка часових інтервалів
1.			
2.			
3.			
4.			

Практична робота № 2

Дослідження концентрації уваги

Мета дослідження: визначити рівень концентрації уваги.

Матеріал й устаткування: бланк тесту П'єрона-Рузера, олівець і секундомір.

Процедура дослідження

Інструкція: “Вам пропонується тест із зображеними на ньому квадратом, трикутником, колом й ромбом. По сигналу “Почали” розставте якнайшвидше і без помилок наступні знаки у ці геометричні фігури: у квадрат - плюс, у трикутник - мінус, у коло - нічого не ставте й у ромб - крапку. Знаки розставляйте підряд порядково. Час на роботу відпущено 60 секунд. По сигналу “Стоп!” розставляти знаки припиняйте”.

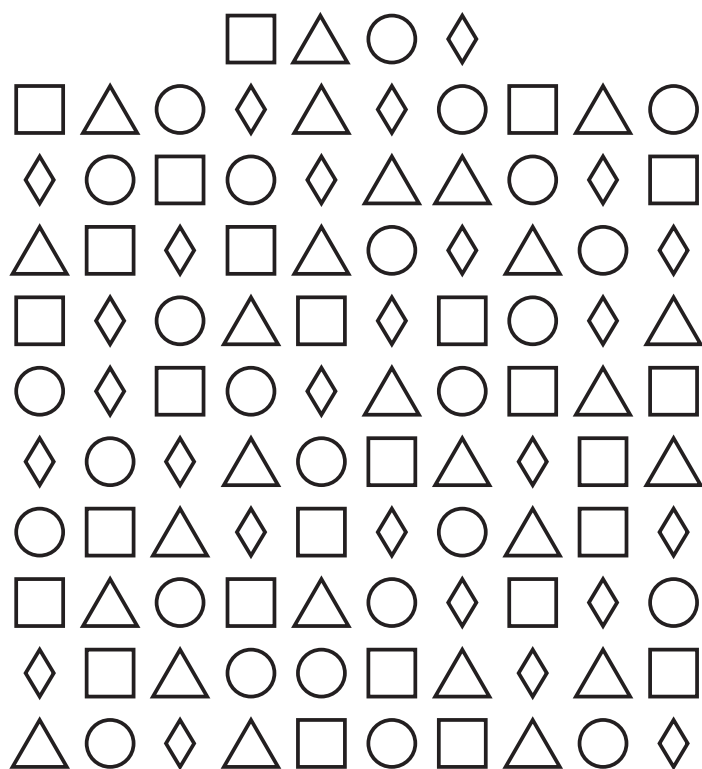

Рис. 1. Бланк тесту Пьєрона-Рузера

Обробка й аналіз результатів

<i>Кількість опрацьованих фігур</i>	<i>Ранг</i>	<i>Рівень концентрації уваги</i>

Практична робота № 3

Дослідження об'єму короткочасної пам'яті

Мета дослідження: визначити об'єм короткочасного запам'ятовування за методикою Джекобсона.

Матеріал й устаткування: бланк із чотирма наборами рядів чисел, аркуш для запису, ручка й секундомір.

Процедура дослідження

Інструкція: “Я назву Вам кілька цифр. Слухайте уважно й запам'ятовуйте їх. По закінченні читання по моїй команді “Пишіть!”, запишіть те, що запам'ятали, у тому ж порядку, у якому читалися цифри. Увага! Починаємо!”

Перший набір	Другий набір

Третій набір	Четвертий набір

Обробка результатів

Коефіцієнт об'єму пам'яті, що обчислюють за формулою:

$$P_k = A + B/n$$

P_k – позначення об'єму короточасної пам'яті,

A – найбільша довжина ряду, що досліджуваний у всіх дослідах відтворив правильно;

B – кількість правильно відтворених рядів, більших ніж A ;

n – кількість серій, у цьому випадку – 4.

Аналіз результатів

Коефіцієнт об'єму пам'яті / P_k /	Рівень короточасного запам'ятовування

Практична робота № 4

Дослідження аналітичності мислення

Мета дослідження: визначити рівень розвитку аналітичності індуктивного мислення в умовах обмеженого часу.

Матеріал й устаткування: бланк із 15 рядами чисел, впорядкованих за певною закономірністю (варіант VI субтесту шкали Р. Амтхауера), ручка й секундомір.

Процедура дослідження

Інструкція: “На бланках, що перебувають перед Вами, надруковані ряди чисел. Спробуйте визначити, за якою закономірністю складений кожний з 15 пропонуваніх рядів чисел. Відповідно до цієї закономірності продовжте кожен ряд, дописавши в ньому ще два числа. На роботу виділяється 7 хвилин. Не затримуйтеся довго на одному ряді, якщо не можете правильно визначити закономірність, переходите до наступного ряду, а залишиться час - знову повернетеся до важкого для Вас ряду чисел. Продовжувати ряд потрібно відносно останнього числа, наявного в даному ряді. Чи все Вам зрозуміло? Якщо немає питань, переверніть листки. Почали!” Після закінчення 7 хвилин дається команда: “Стоп!”

№	Числові ряди
1.	2 4 6 8 10 12 14 ... ..
2.	6 9 12 15 18 21 24 ... ..
3.	3 6 12 24 48 96 192 ... ..
4.	4 5 8 9 12 13 16 ... ..
5.	22 19 17 14 12 9 7 ... ..
6.	39 38 36 33 29 24 18 ... ..
7.	16 8 4 2 1 1/2 1/4 ... ..
8.	1 4 9 16 25 36 49 ... ..

9.	21 18 16 15 12 10 9 ... ..
10.	3 6 8 16 18 36 38 ... ..
11.	12 7 10 5 8 3 6 ... ..
12.	2 8 9 27 30 90 93 ... ..
13.	8 16 9 18 11 22 15 ... ..
14.	7 21 18 6 18 15 5 ... ..
15.	10 6 9 18 14 17 34 ... ..

Обробка і аналіз результатів

Кількість вирішених рядів	Рівень розвитку аналітичності мислення

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА

Практична робота № 5

Дослідження емоцій

Мета дослідження: експрес-діагностика настрою.

Матеріал й устаткування: фізіономічний тест Куніна.

Процедура дослідження

Інструкція: “Перед Вами знаходяться шість карток, на яких зображене обличчя тієї самої людини, але яка знаходиться в різних станах. Виберіть ту картку, на якій зображена людина в такому стані, що найбільше відповідає Вашому настрою в даний конкретний момент”.

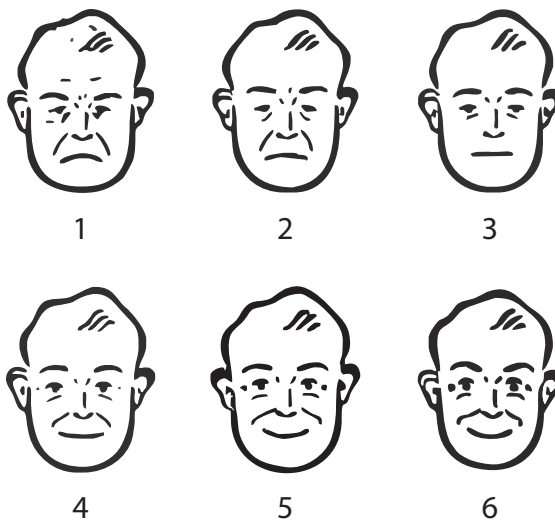

Рис. 2. Стимульний матеріал тесту Куніна

Обробка і аналіз результатів

Номер картки	Характеристика

Практична робота № 6

Дослідження суб'єктивного контролю

Мета дослідження: визначити локус суб'єктивного контролю.

Матеріал й устаткування: тест-опитувальник, розроблений Е. Ф. Бажиним й ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера, бланк для відповідей, ручка.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному. “Пропонований Вам опитувальник містить 44 твердження. Прослухайте їх і дайте відповідь, чи погоджуєтесь Ви з даним твердженням. Якщо погоджуєтесь, то в бланку для відповідей поряд відповідним номером поставте знак “+”, якщо ні- знак “-”. Пам’ятайте, що в тесті нема “поганих” й “хороших” відповідей. Свою думку виражайте вільно й щиро. Краща та відповідь, що перша прийшла Вам у голову”.

1		12		23		34	
2		13		24		35	
3		14		25		36	
4		15		26		37	
5		16		27		38	
6		17		28		39	
7		18		29		40	
8		19		30		41	
9		20		31		42	
10		21		32		43	
11		22		33		44	

Обробка результатів

Відповідь	
“+”	
“-”	

Аналіз результатів

Величина Іо	Локус контролю

Показник інтернальності (Іо)	Рівень локусу контролю

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА

Практична робота № 7

Дослідження мотивації досягнення успіху

Мета дослідження: визначити рівень мотивації особистості на досягнення успіху.

Матеріал й устаткування: тест-опитувальник Т. Елерса, що складається з 41 запитання, бланк для відповідей, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам пропонується відповісти на 41 запитання. Уважно слухайте ці питання і в бланку проставляйте Вашу відповідь – “Так” (+) або “Ні” (-). Пам’ятайте, тут нема “хороших” й “поганих” відповідей”.

1		12		23		34	
2		13		24		35	
3		14		25		36	
4		15		26		37	
5		16		27		38	
6		17		28		39	
7		18		29		40	
8		19		30		41	
9		20		31			
10		21		32			
11		22		33			

Обробка результатів

<i>Відповідь</i>	
“+”	
“-”	

Аналіз результатів

<i>Величина Мд</i>	<i>Рівень мотивації досягнення успіху</i>

Практична робота № 8

Дослідження самоактуалізації особистості

Мета дослідження: визначити рівень самоактуалізації особистості.

Матеріал й устаткування: коротка форма “Опитувальника особистісної орієнтації” Джоунса та Крендалла, бланк для відповідей, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам пропонується відповісти на 15 запитань, використовуючи 4-ох значну шкалу: 1 - не погоджуюсь, 2 - частково не погоджуюсь, 3 - частково погоджуюсь, 4 - погоджуюсь.

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	

Обробка результатів

Підрахунок здійснюється за наступною формулою:

$$I_c = A + (40 - B) =$$

I_c - індекс самоактуалізації;

A - сума балів за питаннями 1, 3, 4, 7, 10, 12, 15;

B - сума балів за питаннями 2, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14.

Аналіз результатів

Індекс самоактуалізації I_c	Рівень самоактуалізації

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Практична робота № 9

Дослідження сили нервової системи

Мета дослідження: визначити тип нервової системи за допомогою теппінг-тесту.

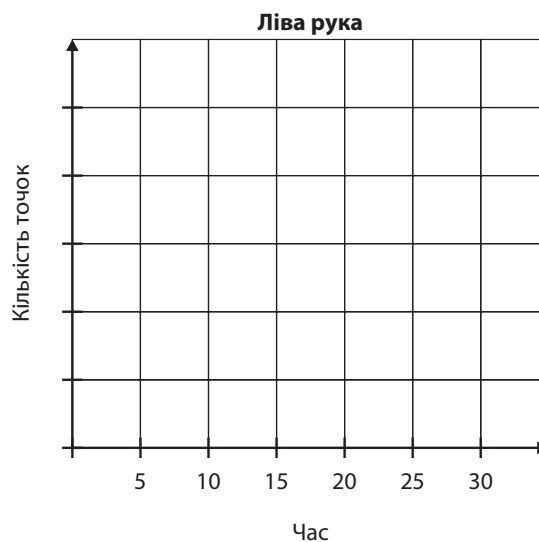
Матеріал й устаткування: бланки - стандартні аркуші паперу, розділені на шість квадратів по три у два ряди, олівці, секундомір, протокол дослідження.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “По моєму сигналу починайте проставляти олівцем крапки в кожному квадраті даного бланка. Намагайтеся проставити якнайбільше крапок і переходите з одного квадрата на інший тільки по моїй команді й тільки у напрямку годинної стрілки. Тепер візьміть у праву руку олівець і по сигналу “Почали!” проставляйте крапки”.

Обробка результатів

№ квадрата	Проміжок часу роботи	Кількість проставлених крапок	
		правою рукою	лівою рукою
1-й	0-5		
2-й	6-10		
3-й	11-15		
4-й	16-20		
5-й	21-25		
6-й	26-30		

Аналіз результатів

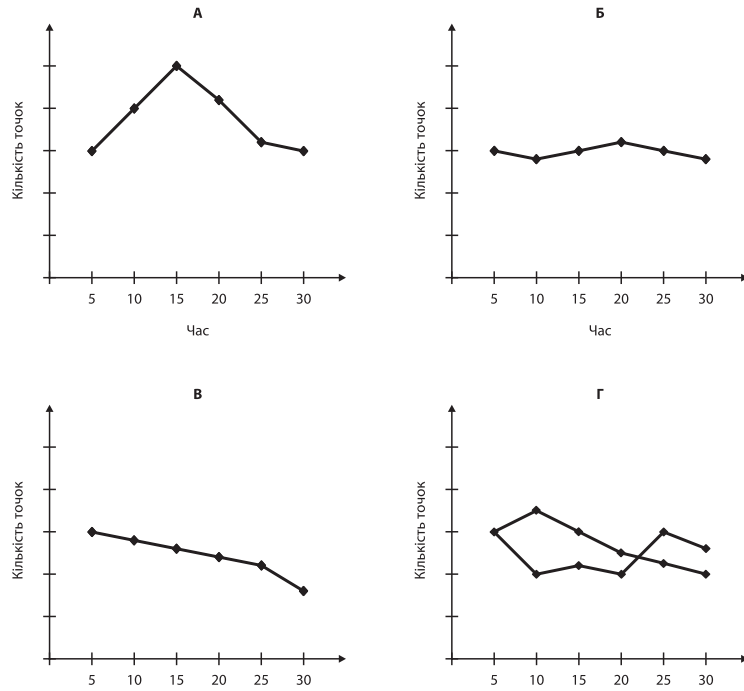

Рис. 3. Графіки: а - опуклого типу; б - рівного типу; в - спадного типу; г - проміжного й увігнутого типів.

Тип графі	Тип нервової системи

Практична робота №10

Дослідження типу темпераменту

Мета дослідження: визначити рівні екстраверсії, емоційної стійкості й тип темпераменту.

Матеріал й устаткування: тест-опитувальник Г. Айзенка складається з 57 питань, бланк для відповідей, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам пропонується відповісти на 57 питань. Прислухайте їх і дайте відповідь, чи погоджуєтесь Ви з даним твердженням. Якщо погоджуєтесь, то в бланку для відповідей поряд відповідним номером поставте знак “+”, якщо ні- знак “-”. Пам’ятайте, що в тесті нема “поганих” й “хороших” відповідей. Свою думку виражайте вільно й щиро. Краща та відповідь, що перша прийшла Вам у голову”.

1		13		25		37		49	
2		14		26		38		50	
3		15		24		39		51	
4		16		28		40		52	
5		17		29		41		53	
6		18		30		42		54	
7		19		31		43		55	
8		20		32		44		56	
9		21		33		45		57	
10		22		34		46			
11		23		35		47			
12		24		36		48			

Обробка результатів

Індекс щирості (К)	
Показник екстраверсії ("Е")	
Показник нейротизму (Н)	

Аналіз результатів

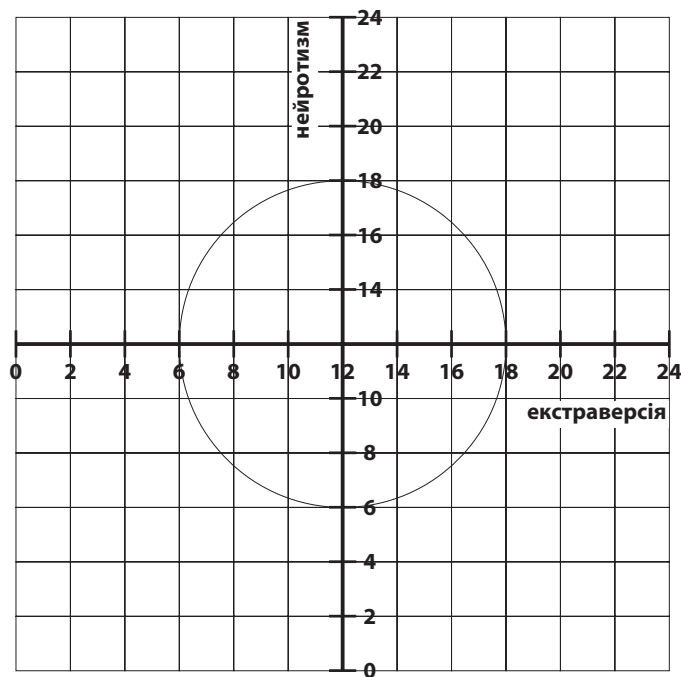

Рис. 4. Типи темпераменту

Тип темпераменту	Характеристика

Практична робота № 11

Дослідження акцентуації особистості

Мета дослідження визначити тип акцентуації особистості.

Матеріал й устаткування: тест-опитувальник Шмішека складається з 88 запитань, бланк для відповідей, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам будуть запропоновані твердження, стосовно Вашого характеру. Якщо Ви згодні із твердженням, поруч із його номером поставте знак “+” (“так”), якщо ні – знак “—” (“ні”). Над питаннями довго не думайте, правильних і неправильних відповідей нема”.

1		23		45		67	
2		24		46		68	
3		25		47		69	
4		26		48		70	
5		24		49		71	
6		28		50		72	
7		29		51		73	

8		30		52		74	
9		31		53		75	
10		32		54		76	
11		33		55		77	
12		34		56		78	
13		35		57		79	
14		36		58		80	
15		37		59		81	
16		38		60		82	
17		39		61		83	
18		40		62		84	
19		41		63		85	
20		42		64		86	
21		43		65		87	
22		44		66		88	

Обробка результатів

1.	Гіпертимна особистість	
2.	Дистимна особистість	
3.	Афективно-лабільна (циклотимна) особистість	
4.	Збудлива (некерована, імпульсивна) особистість	
5.	Застрагаюча особистість	
6.	Педантична особистість	
7.	Тривожна особистість	
8.	Емотивна особистість	
9.	Демонстративна особистість	
10.	Екзальтована особистість	

Аналіз результатів

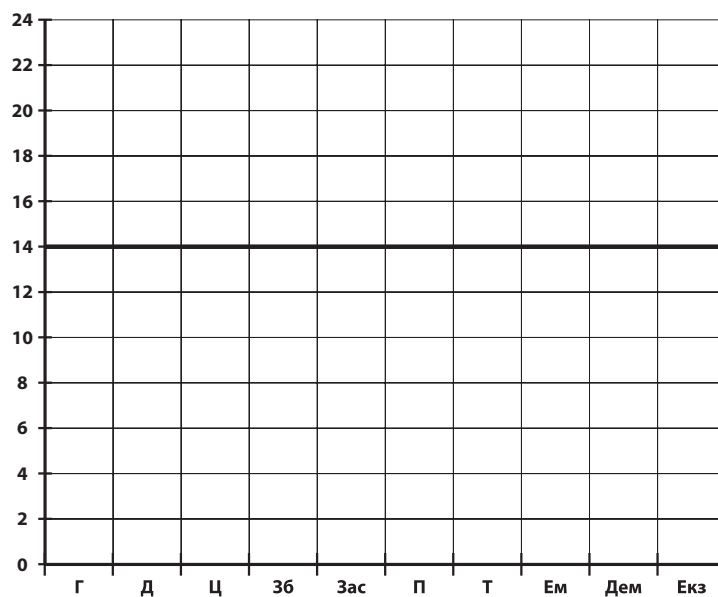

Рис. 5. Профіль акцентуації особистості

1. Гіпертимний тип. Його характеризує надзвичайна контактність, балакучість, виразність жестів, міміки, пантоміміки. Така людина часто спонтанно відхиляється від початкової теми розмови. У нього виникають епізодичні конфлікти з оточуючими людьми

- через недостатньо серйозне ставлення до своїх обов'язків. Позитивні риси людей цього типу: енергійність, оптимізм, ініціативність. Разом з тим є й негативні риси: легкомудство, підвищена дратівливість, схильність до аморальних вчинків.
2. Дистимний тип. Його характеризує низька контактність, небагатослівність, песимістичний настрій. Такі люди звичайно є домогосподарями, ведуть замкнутий спосіб життя. Позитивні риси: серйозність, сумлінність, загострене почуття справедливості, негативні риси: пасивність, сповільненість мислення, неповороткість.
  3. Циклоїдний тип. Йому властиві досить часті періодичні зміни настрою, у результаті чого так само часто міняється манера спілкування з оточуючими людьми. У період підвищеного настрою такі люди є товаришескими, а в період пригніченого - замкнутими.
  4. Збудливий тип. Даному типу властива низька контактність у спілкуванні, сповільненість вербальних і невербальних реакцій. Нерідко такі люди занудливі й похмурі, схильні до хамства, конфліктів, у яких самі є активно, провокуючою стороною.
  5. Застрагаючий. Його характеризує помірна товаришескість, занудність, схильність до моралей, небалакучість. У конфліктах звичайно виступає ініціаторами, прагне домогтися високих показників у будь-якій справі, висуває підвищені вимоги до себе; вразливий, підозрілий, мстивий.
  6. Педантичний тип. Людина такого типу рідко вступає в конфлікти, виступаючи в них пасивною стороною. На службі він поводить себе як бюрократ, пред'являючи навколишньої багато формальних вимог. Разом з тим уступає лідерство іншим людям. Його привабливі риси: сумлінність, акуратність, серйозність, надійність, а негативні - формалізм, занудність, бурчання.
  7. Тривожний тип. Цим людям властиві низька контактність, боязкість, непевність у собі, мінорний настрій. Рідко вступають у конфлікти з навколишніми, граючи в них в основному пасивну роль, у інших шукають підтримки й опори. Його привабливі риси: дружельюбність, самокритичність, ретельність.
  8. Емотивний тип. Ці люди віддають переваги спілкуванню у вузькому колі людей, з якими встановлюються гарні контакти, яких розуміють "з півслова". Рідко самі вступають у конфлікти, граючи в них пасивну роль. Образи носять у собі, не "вихлюпуючи" назовні. Привабливі риси: доброта, співчутливість, загострене почуття обов'язку, ретельність, але присутня надмірна чутливість, слізливність.
  9. Демонстративний тип. Цей тип акцентуації характеризується легкістю встановлення контактів, прагненням до лідерства, прагнення влади й похвали. Така людина демонструє високу пристосованість до людей і разом з тим схильність до інтриг. Люди з акцентуацією такого типу дратують навколишньою самовпевненістю й високими домаганнями, систематично самі провокують конфлікти, але при цьому активно захищаються. Позитивні риси: ввічливість, артистичність, здатність захопити інших, неординарністю мислення й вчинків. Їх негативні риси: егоїзм, лицемірство, хвастощі, ухиляння від роботи.
  10. Екзальтований тип. Йому властиві висока контактність, балакучість, схильність часто захокуватися. Такі люди часто сперечаються, але не доводять справу до відкритих конфліктів. У конфліктних ситуаціях бувають як активною, так і пасивною стороною. Разом з тим прив'язані й уважні до друзів і близьким. Вони альтруїстичні, співпереживаючі, мають гарний смак, проявляють яскравість і щирість почуттів. Негативні риси: панікерство, схильність піддаватись хвилинним настроям.

Практична робота № 12

Дослідження сили Его особистості

Мета дослідження: діагностика сили Его особистості, її здатності переборювати несприятливі ситуації, протистояти їм. Вона дозволяє також здійснити діагностику особистісних резервів й особливостей захисних механізмів.

Матеріал й устаткування: графічна психодіагностична методика "Людина під дощем", два аркуші формату А4, олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: "На першому аркуші Вам пропонується намалювати людину, а потім, на іншому такому ж листі – людину під дощем".

Аналіз результатів

	Характер	Інтерпретація
1. Зміна розміщення фігури людини на малюнку стосовно центру:		
2. Розвертання фігури		
3. Трансформація фігури:		
4. Дощ		
5. Хмари		
6. Калюжі		
7. Парасолька		
8. Додаткова символіка:		